

NUREMBERG ASKERİ CEZA MAHKEMESİ İLE TOKYO UZAKDOĞU ULUSLARARASI ASKERİ MAHKEMESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

II. Dünya Savaşı, insanlığın tarih boyunca şahit olduğu en yıkıcı savaşlardan biri olmuştur ve telafi edilemeyecek kadar ağır maddi ve manevi kayıplara sebebiyet vermiştir. Savaş sırasında başvurulmuş insanlık dışı uygulamaların ve yaşanan katliamların savaş bitiminde ortaya çıkması, uluslararası toplumda büyük bir infial yarattığı gibi; uluslararası bir mahkemenin kurulması sorumluların yargılanması fikrini güçlendirmiştir.

1. Nuremberg Uluslararası Askeri Mahkemesi (International Military Tribunal) (IMT – N)

Uluslararası mahkemenin kurulması yönündeki ilk adım, 1943 yılında gerçekleştirilen Moskova Konferansı'nda atılmıştır. ABD, İngiltere, Sovyetler Birliği ve Fransa'dan oluşan Müttefik Devletler, Moskova Konferansı'nda II. Dünya Savaşı'nın yürütülmesinin yanı sıra, savaş sonrası düzeni ilgilendiren kararlar almışlardır. Konferans sonrasında yayınlanan 30 Ekim 1943 tarihli Moskova Deklarasyonu ile II. Dünya Savaşı sonrasında bir savaş suçularını yargılamak üzere bir mahkeme kurulacağı ilan edilmiştir.

Bu doğrultuda, ABD Başkanı Truman 02 Mayıs 1945 tarihinde bir basın toplantısı düzenleyerek, Yargıç Robert H. Jackson'ı savaş suçlarıyla ilgili davanın hazırlanması ve savcılık görevinin yerine getirilmesiyle görevlendirildiğini açıklamıştır. Almanya, savaş sonunda yenik düşmesi ile 05/06/1945 tarihinde imzaladığı Teslim Bildirisi ile savaş suçu işleyen önemli Nazi yöneticilerini Müttefik Devletlere teslim etmeyi kabul etmiştir.

Tüm bu gelişmeler ışığında Müttefik Devletler tarafından 8 Ağustos 1945 tarihinde “Avrupa Eksen Devletlerinin Büyük Savaş Suçlarının Yargılanması ve Cezalandırılmasına İlişkin Londra Antlaşması” imzalanmış ve Nuremberg'de bir uluslararası askeri ceza mahkemesi kurulmasına karar verilmiştir. Mahkemenin yargılama yetkisi ve usul ilkeleri ise Antlaşmaya Ek “Nuremberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Statüsü” ile düzenlenmiştir.

1 Ekim 1946 tarihine kadar yapılan yargılamalar sonucunda on iki idam cezası, iki müebbet hapis cezası, dört süreli hapis cezası, iki beraat ve bir düşme kararı

verilmiş; sanıklardan Robert Ley hakkında ise yargılama sonuçlanmadan intihar etmesi sebebiyle karar verilememiştir. Yargılama sonucunda Mahkeme ayrıca Nazi Liderler Grubunu, SS'leri ve Gestapo'yu kolektif savaş suçu işlemekten dolayı suç örgütü ilan edilmiştir. Ayrıca yargılamalar sırasında üç yüz bin şahit dinlenildiği, altı bin üç yüz delilin değerlendirildiği ve bir yıl içerisinde dört yüz iki celsenin görüldüğü ifade edilmektedir.

2. Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Mahkemesi (International Military Tribunal For the Far-East) (IMT-FE)

II. Dünya Savaşı sonrası kurulan ikinci uluslararası mahkeme, “Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Mahkemesi”dir. Mahkeme, 19 Ocak 1946 yılında Müttefik Kuvvetleri Başkomutanı General Mac Arthur tarafından yayınlanan özel bir deklarasyon ile, Pasifik savaş alanında işlenen suçları yargılamak üzere Tokyo'da kurulmuştur.

Mahkemede ABD, Avustralya, Çin, Filipinler, Fransa, Hindistan, Hollanda, İngiltere, Kanada, SSCB ve Yeni Zelanda'dan hâkim ve savcılar görev almışlardır.

Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Mahkemesinde yargılamalar 12 Kasım 1948 tarihine kadar devam etmiştir. Yargılanan yirmi beş sanık suçlu bulunmuş; bunlardan yedisi idam cezasına, on altısı müebbet hapis cezasına, iki sanık ise süreli hapis cezasına mahkûm edilmiştir.

3. Nuremberg Uluslararası Askeri Mahkemesi ve Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Mahkemesi'nin Değerlendirilmesi

Nuremberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemeleri, yalnızca II. Dünya Savaşı sırasında işlenen suçları yargılamak üzere kurulmuş olmaları bakımından ad hoc nitelikte mahkemelerdir. Bu mahkemeler yalnızca kuruluş statülerinde öngörülen belirli suç tiplerini yargılamak üzere kurulmuşlardır. Mahkemelerce yapılan yargılamalar sonucunda, Alman ve Japon yetkililer savaş sırasında işledikleri barışa karşı suçlar, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçları sebebiyle mahkûm edilmişlerdir.

Mahkemelerin bir diğer ortak özelliği de olağanüstü nitelikte mahkemeler olmalarıdır. Nitekim bu mahkemeler, kuruluş statülerinde yer alan suçların konusunu teşkil eden fiillerin işlenmesinden sonra (ex post facto) kurulmuşlardır.

Nuremberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemeleri askeri mahkemeler olduklarından; objektif adaleti sağlama görevleri bulunmamaktadır. Zira savaş sırasında tüm taraflarca işlenen suçları yargılamak için değil, sadece mağlup devlet yetkililerinin savaşla bağlantılı suçlarını yargılamak için kurulmuşlardır.

Ayrıca mahkemelerin kararları kesin nitelikte olup; mahkemelerin kararlarına karşı denetim yolunu açacak bir itiraz merci öngörülmemiştir. Öte yandan iki mahkemede gıyabi yargılamalar (in absentia) yapılarak; sanıklar hakkında hüküm tesis edilmiştir.

Yine her iki mahkemenin kişi bakımından yargılama yetkisi yalnızca gerçek kişiler ile sınırlandırılmıştır. Bu durum, mahkemelerin kuruluş statülerinde “bireysel cezai sorumluluk” ilkesinin benimsendiği sonucunu ortaya koymaktadır.

Nuremberg Uluslararası Askeri Mahkemesinin yargılama yetkisine giren suçlar, kuruluş Statüsü'nün 6'ncı maddesinde “barışa karşı işlenen suçlar”, “savaş suçları” ve “insanlığa karşı işlenen suçlar” olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Mahkemesinin yargılama yetkisine giren suçlar ise kuruluş Statüsünün 5'inci maddesinde “barışa karşı suçlar”, “konvansiyonel savaş suçları” ve “insanlığa karşı suçlar” olmak üzere üç grupta düzenlenmiştir. Bu suçlar içerik bakımından Nuremberg Statüsü ile benzer nitelikte olmakla birlikte; yalnızca savaş suçları bakımından farklı bir düzenleme söz konusudur. Zira Tokyo Statüsünün 5'inci maddesinde savaş suçları, “savaş geleneklerinin ya da savaş hukukunun ihlali” olarak tanımlanmış olup; bu tanımlama Nuremberg Statüsünde savaş suçlarına ilişkin düzenlemeye göre daha genel ve belirsiz bir nitelik taşımaktadır.

Nuremberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemeleri çoğu açıdan birbirleriyle benzerlik gösterebilir de; her iki mahkeme arasında önemli usul farkları da bulunmaktadır. Öncelikle Nuremberg Uluslararası Askeri Mahkemesi dört asil ve dört yedek üyeden oluşmakta iken; Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Mahkemesi on bir üyeden oluşmaktaydı ve bu üyelerin yedekleri bulunmamaktaydı. Mahkemelerin teşkilatı bakımından bir diğer fark ise iddia makamının oluşumu bakımından kendini göstermektedir. Nuremberg Uluslararası Askeri Mahkemesinde dört müttefik devletten birer savcı bulunmakta iken; Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Mahkemesi ABD liderliğindeki bir başsavcı ile on yardımcı savcı ile faaliyet göstermekteydi.

Mahkemeler arasında yargılama yetkisinin kullanımı bakımından da farklılıklar söz konusudur. Nuremberg Uluslararası Askeri Mahkemesinde yalnızca

bireysel yargılamalar yapılmamış; mahkemenin statüsüne giren suçları gerçekleştirmek üzere faaliyet gösteren bazı grup ve organizasyonlar (Nazi Liderler Grubu, SS ve Gestapo) kolektif savaş suçu işlemekten dolayı suç örgütü ilan edilmiştir. Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Mahkemesi ise kolektif işlenen suçlar bakımından bir değerlendirme yapılmamış; Black Dragon Society gibi grup ve organizasyonlar itham altına alınmamıştır.

İki mahkeme arasındaki en belirgin farklılık ise yargılama yetkisinin asliliği bakımından ortaya çıkmaktadır. Zira 30 Ekim 1943 tarihli Moskova Deklarasyonunda yapılacak yargılamalara ilişkin olarak iki farklı usul öngörülerek, Nuremberg Uluslararası Askeri Mahkemesinin ulusal yasalara göre kabul edilmiştir. Bu anlamda Mahkeme savaş suçlarının yargılanması konusunda tekel oluşturmamıştır. Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Mahkemesi ise tamamen ulusal mahkemelerin yerini alacak şekilde kurulduğundan; yargılama yetkisi asli nitelik taşımaktadır. Bu noktada doktrinde, klasik yargılama usullerinin uygulanmamış olması da dikkate alınarak Tokyo Uzakdoğu Uluslararası Askeri Mahkemesi'nin askeri özellikleri daha ağır basan bir askeri komisyon veya sıkıyönetim mahkemesi olduğunu savunan görüşler de mevcut bulunmaktadır.

4. Sonuç

Uluslararası ceza yargılamalarının ilk örneklerini teşkil eden bu mahkemeler birçok yönden olumsuz eleştirilere maruz kalmışlardır. Özellikle bu mahkemelerde yapılan yargılamalar ile evrensel ceza yargılaması hukukunun temel ilkelerinden olan “suçta ve cezada kanunilik” ilkesinin ihlal edildiği savunulmuştur.

Bütün bu eleştirilerin ötesinde Nuremberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemelerinde yapılan yargılamaların uluslararası cezai sorumluluğun sağlanması bakımından ilk somut örnekleri teşkil ettiği ve kendilerinden sonra kurulan diğer ad hoc mahkemelere yol gösterici olduklarını ifade etmek yanlış olmayacaktır. 20. yüzyılın ikinci yarısında gelişen uluslararası bilinç, daimi bir uluslararası ceza mahkemesinin kurulmasının kaçınılmaz olduğunu ortaya koymuş ve bugün uluslararası insancıl hukukun korunmasında önemli bir kale olan Uluslararası Ceza Divanı'nın temelleri atılmıştır.